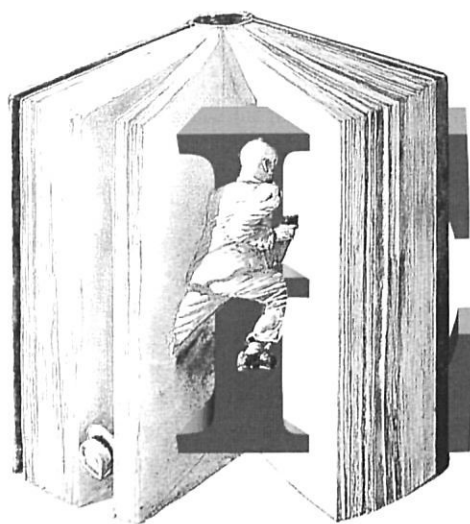

Autopistes de la informació i senders de cultura

Les biblioteques públiques a poblacions petites

«La Maria se'n recorda sobtadament i, atrafegada, es tanca a l'estudi. Busca informació sobre l'art romànic a l'enciclopèdia del CD-Rom. Llegeix amb escàner informàtic unes quantes pàgines de la Història de l'art. Truca a algunes amigues perquè li enviïn via mòdem vells treballs sobre temes afins. Amb el processador de textos, enganxa i reordena tot el material; escriu una breu opinió personal; adapta alguns plànols i gràfics del programa de dibuix tècnic; ho passa tot pel corrector ortogràfic –“no fos cas que se m'escapés una falta!”– i pel programa de redacció assistida (diccionari de sinònims, de terminologia, grau de legibilitat, llenguatge políticament correcte), i pel programa d'autoedició, etc. Al final, amb poques hores, aconsegueix un treball de 25 pàgines que farà caure la bava del professor! És ciència-ficció? De cap manera! La majoria d'aquestes aplicacions informàtiques són a l'abast del públic...»(1)

Jordi Artigal

mmarcats dins un dossier sobre el fet bibliotecari avui a les nostres comarques, parlar de les biblioteques de les poblacions inferiors a cinc mil habitants és fer-ho des de la perspectiva de l'últim germà d'una família nombrosa de les antigues. I penso que aquesta oportunitat de reflexionar-hi arriba en un bon moment i és per això que vull mostrar d'entrada el meu agraïment a les persones que ho han fet possible.

Per què un país amb una vella tradició cultural, que va fer un esforç remarcable i pioner durant la Mancomunitat i la Segona República per crear una bona xarxa de biblioteques i una escola de bibliotecàries, que va passar com va poder la foscor dels anys franquistes, no ha sabut oferir un relleu, no ha estat capaç de situar les biblioteques com a eines bàsiques dins la quotidianitat cultural?

Les comparacions són odioses, però podem veure com la gent que treballa als museus o els arxius, companys molt propers en aquest camp tan ample que és el de la cultura pública, lliure i volguda, està fent un gran esforç, i en alguns casos amb notable èxit, per actualitzar-se, modernitzar-se, esdevenir útils, en definitiva, als seus conciutadans. Per què les biblioteques no? Hi ha excepcions i a casa nostra també. Per a tots, la biblioteca pública d'Olot, amb el seu esforç de modernització, és un bon model a seguir, però sembla més un cas aïllat que una norma. Quin motiu hi ha, doncs, que pugui explicar aquest fet? Evidentment hi ha problemes institucionals bàsics: on són les biblioteques escolars ben fetes i amb personal qualificat? També són importants les qüestions de pressupost, de prioritats, polítiques, però nosaltres, les bibliotecàries, no hi tenim res a dir? En aquest sentit i des de la meua modesta posició voldria fer notar que ens hi hem d'aplicar molt més. No serà que estem patint ser una professió bàsicament portada per dones, en una societat on es desvalorava aquest fet, amb un currículum d'estudis devaluat i que tradicionalment ha estat cursat per un sector social benestant, poc combatiu? No podem fugir d'estudi: les competències han estat traspassades ja fa anys; una nova llei ha estat aprovada per tots els grups polítics del Parlament de Catalunya. No obstant això, la modernització de les biblioteques no arriba. El fort impuls realitzat els anys vint i trenta es va estroncar i vàrem perdre un moment històric on el dret a la lectura pública era reclamat i valorat per grans capes de la població. A les portes de la fi del segle, quan els ordinadors, audiovisuals i tot tipus de sofisticats mitjans estan entrant, com a mitjà d'informació i de diversió, a les cases, les biblioteques encara presenten catàlegs de fitxes manuals, la informació arriba pels diaris i els ordinadors hi són absents. Tornarem a perdre l'oportunitat de convertir les biblioteques en centres culturals, custodis i divulgadors del saber, de la informació i de les grans obres de la imaginació dels homes?

Les biblioteques per dins

«...Les biblioteques ens connecten amb les intuïcions i els coneixements trets penosament de la naturalesa per les ments més grans que hi hagi hagut mai, amb els millors mestres, escollits per tot el planeta i que ens inspiren perquè fem la nostra pròpia contribució al coneixement col·lectiu de l'espècie humana. Crec que la salut de la nostra civilització, el nostre reconeixement real de la base que sosté la nostra cultura i la nostra preocupació pel futur, es poden posar a prova pel suport que donem a les nostres biblioteques»(2).

Quadre 1		% usuaris préstec ¹	Nombre total usuaris	Préstec llibres	Préstec no-llib.	Fons total	Any	Hores obertura	Cost total per hab. (de la bibl. i per al 1994)	Cost municipal adquisicions 94
Població	Habitants									
Begur	2.986	9,3	1.110	1.489	138	8.677	1956	20 h	1.278	162.340
Besalú	2.047	12,3	842	1.463	315	8.047	1985	15 h	1.075	50.000
Bescanó	2.918	3,5	732	832	31	9.410	1982	17,5 h	762	-
Caldes de Malavella	3.381	12,7	2.158	3.752	337	7.152	1992	27,5 h	1.580	370.583
Campdevànol ²	3.336	3,2	549	940	-	7.500	1973	19 h	945	263.990
Castellfollit de la Roca	998	13,3	494	912	36	7.945	1987	14 h	1.987	100.000
Garriguella	699	6,5	262	570	-	8.000	1985	10 h	2.730	108.000
Hostalric	2.880	5	509	897	244	9.680	1982	18 h	1.377	588.790
La Jonquera	2.559	8,4	712	1.467	230	4.336	1992	20 h	1.500	162.820
Ribes de Freser	2.258	10,5	1.744	2.674	403	8.892	1983	15 h	962	161.644
Sant Feliu de Pallarols	1.100	14	670	966	38	8.500	1986	11 h	1.992	180.000
Sant Gregori	2.029	26	1.712	2.064	816	9.284	1989	22 h	2.194	400.000
Sant Joan les Fonts	2.831	27	2.090	3.910	258	11.027	1985	15 h	1.410	432.000
Santa Cristina d'Aro	2.117	13,5	914	1.786	213	10.200	1983	22,5 h	1.618	250.000
Sarrià de Ter	3.290	10,1	2.164	4.040	753	6.964	1955	20 h	1.127	300.000
Sils	2.565	7,8	1.120	1.120	146	6.932	1970	15 h	1.575	394.231
Vidreres	3.968	6,5	1.040	2.530	139	10.838	1983	19 h	1.249	485.040

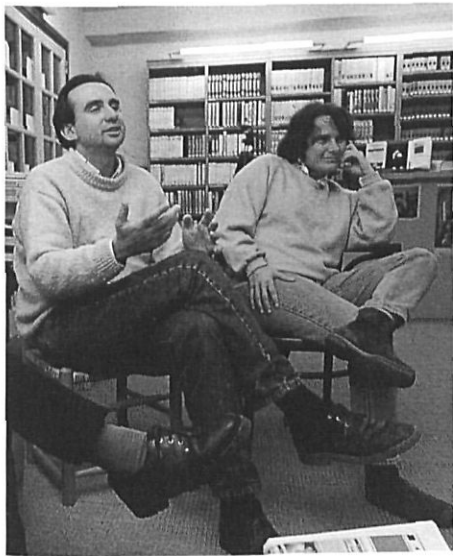
(1) % Usuaris préstec: percentatge d'usuaris que han utilitzat el servei de préstec de gener a juny de 1995 en relació al total de la població.

(2) Les dades de la biblioteca de Campdevànol són d'un trimestre per haver estat tancada per reformes.

Si ens fixem en el quadre 1 podem veure que de les disset biblioteques de poblacions petites de les nostres comarques integrades a la Xarxa de biblioteques de la Generalitat de Catalunya/Diputació de Girona, dotze varen ser fetes en la dècada dels 80, o sigui que són instal·lacions relativament noves, cosa que demostra un esforç inicial de la Generalitat recuperada per crear infraestructures culturals. Els materials en què estan dotades aquestes biblioteques pel què fa a la quantitat de llibres no és pas deficitari, però la seva selecció sí que demostra una falta de criteri, ja que la dependència al suport genèric fa que no es triïn els llibres adequats. El dèficit a nivell d'audiovisuals sí que és general (pràcticament solament dues biblioteques s'han esforçat a oferir aquests materials).

Hi ha una dada força important: el 10,7% del total de la població d'aquests pobles ha utilitzat el servei de préstec durant els primers 6 mesos de l'any 1995, amb una mitjana de més de dues vegades per persona. No és que sigui una xifra per estar massa satisfets i en aquest sentit el més significatiu és les diferències importants entre biblioteques: des d'un ridícul 3,5% de la po-

blació de Bescanó a un engrescador 27% de Sant Joan les Fonts. Jo crec que és el resultat d'entendre de manera molt diferent com potenciar la cultura local.

Seguint les mateixes estadístiques i en concret, en les despeses fetes pels propis ajuntaments en la compra de llibres, vídeos i discos compactes durant l'any 1994, també hi trobem fortes diferències però podem dir que en general es fa del tot necessari incrementar aquesta partida, única forma de potenciar una bona oferta per als usuaris de les biblioteques.

La mitjana d'obertura al públic és de 18 hores setmanals, amb un horari de treball de 24 hores de mitjan setmanal per bibliotecària. El primer pas que s'hauria de fer és obrir més hores i alhora tenir més hores de treball intern, fer que totes aquestes bibliotecàries tinguessin una jornada laboral sencera (actualment solament passa en tres biblioteques). Sense aquest fet previ poques coses podran millorar. El reciclatge és un altre aspecte necessari per a aquest personal que no ha rebut una formació específica i que treballa d'una manera molt aïllada. Heu de pensar que els usuaris d'aquestes biblioteques són gent molt diversa (nens, joves i grans) amb diferents nivells culturals i amb necessitats molt específiques, igual que en les poblacions grans, i per tant, el reclam de la biblioteca, el seu fons, ha d'estar molt ben triat, la selecció de les compres i les estratègies per aconseguir usuaris han de ser pensades en profunditat i ser innovadores. Això demana una professionalització de les persones que estan al davant d'aquestes biblioteques que, avui per avui, no es dona.

Moltes vegades ens queixem que les nostres biblioteques s'omplen de nens i nenes en sortir de classe i que solament vénen a fer deures, que això no respon al servei que hem d'oferir i que aquest fet allunya el públic adult. La solució ha de venir per oferir els serveis bibliotecaris dins l'horari escolar i coordinat amb els mestres. Qui més bé que nosaltres, les bibliotecàries, podem oferir un servei a la comunitat educativa, en plena reforma, amb un centre de documentació centralitzat, amb un fons de llibres infantils i juvenils actualitzat, presentant-ho com una eina bàsica de formació i d'accés a la informació i a la lectura?

Iniciar l'obertura de les biblioteques alguns matins, alguns caps de setmana, podrien ser alternatives a potenciar per recuperar el lector adult. En aquest sentit hem de pensar que aquests pobles que disposen de biblioteca són privilegiats: a curt i mitjà termini no s'obriran més biblioteques públiques a poblacions petites. Els alcaldes i regidors de cultura ho han de tenir present. La seva existència serà positiva i tindrà sentit si són capaços de dotar-les i millorar-les i si han fet aquesta elecció, que per altre costat dona prestigi i queda molt bé, és per impulsar-les. S'ha de veure la biblioteca com a infraestructura bàsica dins una estratègia més global de potenciar la cultura. I en aquest sentit està molt clar que el tipus de poble a què fem referència no pot oferir tots els serveis cul-

Quadre 1

Població	Habitants	% usuaris préstec ¹	Nombre total usuaris	Préstec llibres	Préstec no-lib.	Fons total	Any	Hores obertura	Cost total per hab. (de la bibl. i per al 1994)	Cost municipal adquisicions 94
Begur	2.986	9,3	1.110	1.489	138	8.677	1956	20 h	1.278	162.340
Besalú	2.047	12,3	842	1.463	315	8.047	1985	15 h	1.075	50.000
Bescanó	2.918	3,5	732	832	31	9.410	1982	17,5 h	762	—
Caldes de Malavella	3.381	12,7	2.158	3.752	337	7.152	1992	27,5 h	1.580	370.583
Campdevàno ²	3.336	3,2	549	940	—	7.500	1973	19 h	945	263.990
Castellfollit de la Roca	998	13,3	494	912	36	7.945	1987	14 h	1.987	100.000
Garriguella	699	6,5	262	570	—	8.000	1985	10 h	2.730	108.000
Hostalric	2.880	5	509	897	244	9.680	1982	18 h	1.377	588.790
La Jonquera	2.559	8,4	712	1.467	230	4.336	1992	20 h	1.500	162.820
Ribes de Freser	2.258	10,5	1.744	2.674	403	8.892	1983	15 h	962	161.644
Sant Feliu de Pallarols	1.100	14	670	966	38	8.500	1986	11 h	1.992	180.000
Sant Gregori	2.029	26	1.712	2.064	816	9.284	1989	22 h	2.194	400.000
Sant Joan les Fonts	2.831	27	2.090	3.910	258	11.027	1985	15 h	1.410	432.000
Santa Cristina d'Aro	2.117	13,5	914	1.786	213	10.200	1983	22,5 h	1.618	250.000
Sarrià de Ter	3.290	10,1	2.164	4.040	753	6.964	1955	20 h	1.127	300.000
Sils	2.565	7,8	1.120	1.120	146	6.932	1970	15 h	1.575	394.231
Vidreres	3.968	6,5	1.040	2.530	139	10.838	1983	19 h	1.249	485.040

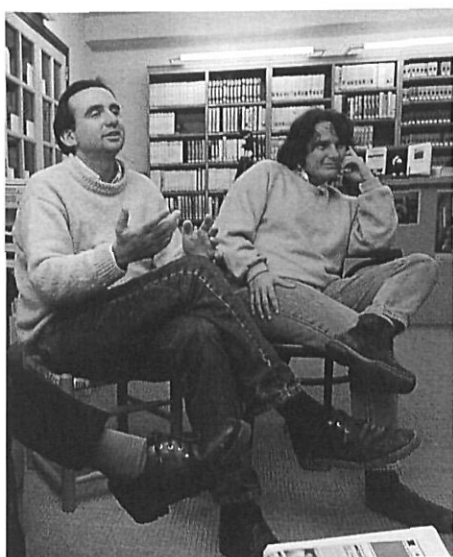
(1) % Usuaris préstec: percentatge d'usuaris que han utilitzat el servei de préstec de gener a juny de 1995 en relació al total de la població.

(2) Les dades de la biblioteca de Campdevàno són d'un trimestre per haver estat tancada per reformes.

Si ens fixem en el quadre 1 podem veure que de les disset biblioteques de poblacions petites de les nostres comarques integrades a la Xarxa de biblioteques de la Generalitat de Catalunya/Diputació de Girona, dotze varen ser fetes en la dècada dels 80, o sigui que són instal·lacions relativament noves, cosa que demostra un esforç inicial de la Generalitat recuperada per crear infraestructures culturals. Els materials en què estan dotades aquestes biblioteques pel què fa a la quantitat de llibres no és pas deficitari, però la seva selecció sí que demostra una falta de criteri, ja que la dependència al suport genèric fa que no es triïn els llibres adequats. El dèficit a nivell d'audiovisuals sí que és general (pràcticament solament dues biblioteques s'han esforçat a oferir aquests materials).

Hi ha una dada força important: el 10,7% del total de la població d'aquests pobles ha utilitzat el servei de préstec durant els primers 6 mesos de l'any 1995, amb una mitjana de més de dues vegades per persona. No és que sigui una xifra per estar massa satisfets i en aquest sentit el més significatiu és les diferències importants entre biblioteques: des d'un ridícul 3,5% de la po-

blació de Bescanó a un engrescador 27% de Sant Joan les Fonts. Jo crec que és el resultat d'entendre de manera molt diferent com potenciar la cultura local.

Seguint les mateixes estadístiques i en concret, en les despeses fetes pels propis ajuntaments en la compra de llibres, vídeos i discos compactes durant l'any 1994, també hi trobem fortes diferències però podem dir que en general es fa del tot necessari incrementar aquesta partida, única forma de potenciar una bona oferta per als usuaris de les biblioteques.

La mitjana d'obertura al públic és de 18 hores setmanals, amb un horari de treball de 24 hores de mitjan setmanal per bibliotecària. El primer pas que s'hauria de fer és obrir més hores i alhora tenir més hores de treball intern, fer que totes aquestes bibliotecàries tinguessin una jornada laboral sencera (actualment solament passa en tres biblioteques). Sense aquest fet previ poques coses podran millorar. El reciclatge és un altre aspecte necessari per a aquest personal que no ha rebut una formació específica i que treballa d'una manera molt aïllada. Heu de pensar que els usuaris d'aquestes biblioteques són gent molt diversa (nens, joves i grans) amb diferents nivells culturals i amb necessitats molt específiques, igual que en les poblacions grans, i per tant, el reclam de la biblioteca, el seu fons, ha d'estar molt ben triat, la selecció de les compres i les estratègies per aconseguir usuaris han de ser pensades en profunditat i ser innovadores. Això demana una professionalització de les persones que estan al davant d'aquestes biblioteques que, avui per avui, no es dona.

Moltes vegades ens queixem que les nostres biblioteques s'omplen de nens i nenes en sortir de classe i que solament vénen a fer deures, que això no respon al servei que hem d'oferir i que aquest fet allunya el públic adult. La solució ha de venir per oferir els serveis bibliotecaris dins l'horari escolar i coordinat amb els mestres. Qui més bé que nosaltres, les bibliotecàries, podem oferir un servei a la comunitat educativa, en plena reforma, amb un centre de documentació centralitzat, amb un fons de llibres infantils i juvenils actualitzat, presentant-ho com una eina bàsica de formació i d'accés a la informació i a la lectura?

Iniciar l'obertura de les biblioteques alguns matins, alguns caps de setmana, podrien ser alternatives a potenciar per recuperar el lector adult. En aquest sentit hem de pensar que aquests pobles que disposen de biblioteca són privilegiats: a curt i mitjà termini no s'obriran més biblioteques públiques a poblacions petites. Els alcaldes i regidors de cultura ho han de tenir present. La seva existència serà positiva i tindrà sentit si són capaços de dotar-les i millorar-les i si han fet aquesta elecció, que per altre costat dona prestigi i queda molt bé, és per impulsar-les. S'ha de veure la biblioteca com a infraestructura bàsica dins una estratègia més global de potenciar la cultura. I en aquest sentit està molt clar que el tipus de poble a què fem referència no pot oferir tots els serveis cul-

«Aquestes biblioteques han d'estar obertes a tots els veïns com a lloc de trobada, de referència, d'iniciatives culturals»

turals i que aquests funcionin bé: centre cívic, arxiu, biblioteca, casal de joves, museu, etc. Cada població tria allò que creu prioritari i un cop feta aquesta selecció ho ha de cuidar i fer rendible al màxim. Alhora aquestes biblioteques haurien d'estar dotades, a curt termini, dels mitjans informatius i audiovisuals a què feiem referència al principi, i enllaçades entre elles, hauríem de fer que el préstec interbibliotecari no fos una quimera. Respecte al seu fons documental, ha de potenciar-se sobretot pel que fa als audiovisuals i al pressupost general. En aquest sentit s'està notant una petita millora en compres d'enciclopèdies per part de la Generalitat, però el que s'hauria de solucionar d'una vegada és l'adquisició de llibres que la mateixa Generalitat fa amb el suport genèric: quants llibres arriben a les biblioteques amb la certesa que mai seran llegits, alhora que novetats imprescindibles no les tindrem mai sinó és per mitjà de les adquisicions dels pressupostos municipals?

Imaginem-nos que anem per aquest camí, que les dotacions arriben i que tenim uns serveis moderns i presentables. Quin caire han de tenir aquestes biblioteques? Quina personalitat? Com s'integrarien en el món cultural dels pobles?

«La cultura no és un fet, no són museus o biblioteques, sinó que és energia, són actes lectors, actes de contempladors, ulls que sàpiguen mirar, ulls que sàpiguen llegir, ulls que sàpiguen assimilar, ulls que sàpiguen dialogar amb aquest món exterior que se'ns apropa o al qual ens apropem» (3).

Aquí rau la gran diferenciació que han de presentar aquestes biblioteques petites: custodis del saber, amb accés per a tots a la informació però també potenciadors de cultura entesa no en un sentit de mercadeig, de consum, sinó també de pràctica ciutadana, de compromís social, d'intercanvi. Aquestes biblioteques han d'estar obertes a tots els veïns (associacions, ateneus, grups d'afinitats) i els han de ser útil com a lloc de trobada, de referència, d'iniciatives culturals.

Fer exposicions, col·loquis, conferències o tertúlies hauria de ser un fet normal a les nostres biblioteques. La població se les hauria de fer seves, s'hauria de donar el màxim de protagonisme als ciutadans. I d'aquestes coses, en podem aprendre molt, com ja he dit abans, d'experiències de museus i arxius: associacions d'amics de la biblioteca, visites a fires del llibre o del còmic, grups locals de poetes i narradors, etc.

La biblioteca pública entesa com un espai obert, per a tots, potenciadora de cultura, on arribin les autopistes de la informació i que alhora siguin veritables senders de cultura.

Jordi Artigal és responsable de la Biblioteca Miquel Martí i Pol de Sant Gregori

Notes

- (1) DANIEL CASSANY, «Ciència-ficció?» a *Crònica d'Ensenyament*, núm. 68, juny 1994. Barcelona, pàg. 8.
- (2) CARL SAGAN, «La Persistència de la memòria», a *Cosmos*: (enregistrament vídeo), vol. 11, D1 1990.
- (3) EMILIO LLEDÓ, «La voz de la lectura», a *CLIJ*, núm. 63, agost 1994, Barcelona, pàg. 7-16.